

Buket DURDU

Araştırma Görevlisi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi/Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü/Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yozgat/Türkiye
Research Assistant, Yozgat Bozok University, Faculty of Arts and Sciences/Department of Eastern Languages and Literature/Department of Japanese Language and Literature, Yozgat/Turkiye

eposta: buket.durdu@yobu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-6167-3116> - RorID: <https://ror.org/04qvdf239>

Atıf/Citation: Durdu, B. 2023. Japon Tarihsel Sürecinde Kadın Eğitimi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11/37, 225-242. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1402033>

Makale Bilgisi / Article Information

Yayın Türü / Publication Type:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	20.07.2023
Kabul Tarihi/Accepted:	17.10.2023
Yayın Tarihi/Published:	20.12.2023

JAPON TARİHSEL SÜRECİNDE KADIN EĞİTİMİ

Öz

Bir ülkenin gelişmesine, toplumsal ve ekonomik anlamda ilerlemesine olanak sağlayan önemli etkenlerden birisi, belki de en önemlisi eğitimidir. Eğitim gerek kültür, ekonomi, din, siyaset gibi iç faktörler gerek savaş, göç, ticaret gibi dış faktörler ışığında şekillenmektedir. Sadece okul ile sınırlandırılmayan, insan doğumundan ölümüne kadar hayatının her alanını kapsayan eğitim insanların ve dolayısıyla toplumların çağın gereklerine ayak uydurmalarına olanak sağlayan önemli bir olgudur. Japonya'nın bu anlayış çerçevesinde milli şuurunu kaybetmeyen, hür, demokratik, kendisine ve toplumuna saygılı bireyler yetiştirme amacıyla cinsiyet eşitliğine dayanan bir eğitim sistemi geliştirme çabası içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Günümüzde Japon eğitimi, geleneksel değerlere bağlı, saygılı ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirebilen, gelişmiş teknolojik ağlarla desteklenen bir sistem olarak dikkat çekse de cinsiyet eşitliği hususunda hedeflenen noktaya ulaştığı söylenemez. "Dünya ülkeleri arasında eğitim seviyesi ile ilk on sıralaması içerisinde yer alan, eşitlik ve hayat boyu eğitim prensiplerinin benimsendiği Japon eğitimi cinsiyet eşitliği hususunda belirlenen hedeflerine ne kadar ulaşmıştır? Japon insanların bireyselliklerini ve yeteneklerini tam olarak gösterebilecekleri, cinsiyet eşitliğine sahip bir toplum gerçekleştirme çabasıyla düzenlemeye çalıştığı eğitim sisteminde kadınların konumu nedir? Japon eğitim sistemindeki cinsiyet eşitsizliğinin önüne geçmek adına ne gibi önlemler alınmaktadır ve ne ölçüde başarı sağlanabilmiştir?" sorularına cevap aradığımız araştırmada Japonya'da kadın eğitimi tarihi perspektifte ele alınarak alana katkı sağlamak amaçlanmıştır. Kronolojik olarak Japon kadın eğitiminin incelendiği çalışmada Japon eğitiminin sistemleştirildiği Meiji dönemi ekseninde "Meiji Dönemi Öncesi Kadın Eğitimi", "Meiji Dönemi Kadın Eğitimi" ve "Meiji Dönemi Sonrası Kadın Eğitimi" olarak üç ana bölüme yer verilmiştir.

Makalenin Japon eğitim sisteminin ve bu sistemde kadınların rollerinin anlaşılmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Japonya, Eğitim, Kadın Eğitimi, Cinsiyet, Eşitlik, Meiji Dönemi

WOMEN'S EDUCATION IN THE HISTORICAL PROCESS OF JAPAN

Abstract

One of the important factors, perhaps the most crucial, that enables a country's development and progress in social and economic terms is education. Education is shaped by both internal factors such as culture, economy, religion, politics, and external factors like war, migration, and trade. Education, which encompasses every aspect of life from birth to death and cannot be confined solely to schools, is a vital phenomenon that allows individuals and consequently societies to adapt to the demands of the era. Within this framework, it can be said that Japan is making efforts to develop an education system based on gender equality with the aim of raising individuals who do not lose their national consciousness, who are free, democratic, and respectful to themselves and their society. Today, Japanese education draws attention as a system rooted in traditional values, capable of raising respectful and responsible individuals, supported by advanced technological networks. However, it cannot be said that it has reached its goals in terms of gender equality. How successful has Japanese education, which ranks within the top ten in terms of education levels among countries around the world and adopts principles of equality and lifelong learning, been in achieving its goals in terms of gender equality? What is the position of women in the education system that Japan is trying to regulate with the effort to create a society with gender equality where Japanese people can fully display their individuality and abilities? What measures are taken to overcome gender inequality in the Japanese education system, and to what extent has success been achieved? In the research that seeks answers to these questions, the history of women's education in Japan is examined from a historical perspective with the aim of contributing to the field. In the study that chronologically examines Japanese women's education, three main sections are included under the Meiji era in which Japanese education was systematized: "Pre-Meiji Era Women's Education," "Meiji Era Women's Education," and "Post-Meiji Era Women's Education." It is expected that the article will contribute to the understanding of the Japanese education system and the roles of women in this system.

Keywords: Japan, Education, Women's Education, Gender, Equality, Meiji Era

Giriş

Japonya'da eğitim anlayışının 3. yüzyılda ülkeye giren Çin klasikleri ve Konfüçyüs Felsefesi ile başladığı söylenebilir¹. Bu tarihten önce sözlü olarak sürdürülen Japon edebiyatı, Çin edebiyatının etkisiyle yazıya aktarılmaya başlanır. Öncelikle yerel yönetimin işleyişini kayıt altına almak için kayıt memurları atanır. Konfüçyüs felsefesi ışığında sadakat, saygı,

¹ Bu çalışma Buket DURDU'nun Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi A.B.D.'nda hazırladığı "Japon Eğitim Sistemi'nin Tarihsel Gelişimi" adlı yüksek lisans tezinden üretilerek yazılmıştır.

Japon Tarihsel Sürecinde Kadın Eğitimi

adalet gibi erdemler ulusal duygu ve geleneklere uyarlanır. Çin ve Kore'den gelen bilim adamları yanında Çin'de eğitim alan Japon rahipler Konfüçyüs Felsefesi ve Budizm doktrinleri aracılığıyla eğitmen olarak görev alır. Sadece soylu çocuklarının eğitim alma hakkına sahip olduğu bu dönemde kadınların eğitim alması yasaktır (Education in Japan 1904: 1-3). Çin ile ilişkilerin ilerlediği Taisho Dönemi'ne gelindiğinde 701 yılında yayınlanan "İmparatorluk Nizamnamesi" ile eğitimle ilgili yeni düzenlemeler yapılır (Education in Japan 1915: 1). Eğitim hakkına sahip olan soylu kesim tarih, hukuk, matematik ve hattatlık dersleri de almaya başlar. Bu eğitimlerin sonucunda Japon klasikleri olarak değerlendirilebilecek olan "Kojiki" ve "Nihon-shoki" derlenir. Soylu sınıfın çocuklarının eğitilerek önemli görevlere getirilmesi amacıyla yürütülen eğitim faaliyetleri ülkede yaşanan siyasi çekişmelerle gerilemeye başlar ve Edo dönemine kadar önemini yitirir (Education in Japan 1904: 4-5).

Edo Dönemi'nde oluşturulan "Hanko" ve "Terakoya" adı verilen kurumlar Japon eğitim sisteminin ve okullarının temeli olarak kabul edilir. "Hanko" samurayların eğitimi için büyük bir salon ve birkaç küçük oda şeklinde tasarlanmış eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlarda sadece samuray çocukları eğitim alabilmektedir. "Tapınak Çocukları Evi" anlamına gelen, "Terakoya" ise sadece bir oda ve bir eğitmenden oluşan, halka günlük hayatta kullanabilecekleri bilgiler yanında okuma, yazma ile az da olsa matematik dersleri verilen kurumlardır (Yanagisawa 2015: 41).

Meiji Dönemi'nde (1868-1912) ülke genelinde birçok alanda yapılan reformlar eğitimi de kapsar. Edo Döneminde savaşı ailelere tanınan eğitim ayrıcalığı kaldırılarak sosyal statüye bakılmadan, her birey eğitim almaya teşvik edilir (Amano 1996: 225). 1872 yılında yayınlanan Temel Eğitim Kanunu ile eğitimde cinsiyet eşitliği savunulur (Kıral ve Kıral 2009: 54). 1891 yılında Japonya'nın ilk modern eğitim yasası olan "Gakusei" yürürlüğe girer. Zengin bir ahlak duygusunun geliştirileceği, kişisel değerlere saygılı, doğaya değer veren ve toplumun gelişimine katkı sağlayan bir eğitim planlanır. Aynı zamanda yasanın 4. maddesinde fırsat eşitliği öngörülür (Kyōiku Shinkō Kihon Keikaku 2020: 2). 1894'de Japon eğitimciler tarafından kurulan "Eğitim Araştırma Derneği" Japon çocuklarının gelişmiş ülkelerin yöntem ve materyallerinden faydalanarak kendi kimliğinden kopmadan eğitim alması adına çalışmalar yapar (Takato 2008: 263).

1903 yılında bakanlık merkezli şekillenen eğitim sisteminde ülkede eğitim veren okullarda ilk defa ortak müfredat ve ortak ders kitapları uygulamasına geçilir (Dierkes 2011: 110-111). 1945 yılında yayınlanan Temel Eğitim Kanunu'nda Japon Anayasası'na uygun demokratik ve kültürel bir ulus kurmak adına eğitimin temel alındığı, saygılı ve barışçıl bireyler yetiştirmenin amaçlandığı ifade edilir (Kaisei Zengo no Kyōiku Kihon-hō no Hikaku: 1). 1947 yılında tasarlanan yeni eğitim sistemi ile devlet okullarında ilk, orta ve lise eğitimini kapsayacak şekilde karma eğitim verilmesi planlanır. Ayrıca dört yıllık eğitim veren üniversitelerde de bu uygulama teşvik edilir (Yukawa 2018: 59).

2006 yılında revize edilen Temel Eğitim Kanunu'nda 9 yıllık zorunlu eğitim maddesi üzerinde durulur. Çocukların bu eğitime katılmalarının sorumluluğunun velilerde olduğu, velilerin de çocukları eğitebilmesi adına evde ya da eğitim kurumlarında eğitim alması teşvik edilirken okul öncesi eğitimin de gerekliliği vurgulanır (Kaisei Zengo no Kyōiku Kihon-hō no Hikaku: 7). 2008 yılında eğitim teşvikine ilişkin 1. Plan yayınlanır ve bu plan 2013 ve 2018'de revize edilerek eğitim kalitesinin artırılması adına kararlar alınır. Eğitim yoluyla bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve eğitim üzerine kurulu bir millet oluşturmak hedeflenmektedir (Kyōiku Shinkō Kihon Keikaku 2020: 3).

1. Meiji Dönemi Öncesi Japonya'da Kadın Eğitimi

Japon tarihine bakıldığında, belirli bir eğitim sisteminin olamamasına ve kadınların erkekler kadar eğitim alma şansına sahip olmamasına rağmen, özellikle seçkin aileler ya da saray içerisinde yetişen kadınların edebiyat, sanat, siyaset, mimari ve din ile yakından ilgilendikleri görülmektedir. Bu dönemlerde kadınlar tarafından çok sayıda edebi eser yazılır, dini yapılar inşa ettirilir ve ülkenin gelişmesi adına önemli adımlar atılır. Kadın yazarlar arasında en popüler olan M.S. 10. yüzyılda yaşayan, Japonya'nın, aynı zamanda dünyanın ilk romanı olma özelliğine sahip olan "Genji no Monogatari" adlı eseri yazan ve bu eseri ile Nobel ödülüne layık görülen Murasaki Shikibu'dur. Elli dört bölümden oluşan, romantizm ve realizmin usta bir şekilde harmanlandığı eserde Prens Genji'nin hayatı konu edilir, Japon imparatorluk saray hayatı, kuralları, entrikaları gözler önüne serilir (Burton 1914: 15-19). 17. yüzyıl öncesi Japon kadınları sosyal, siyasi ve ekonomik anlamda belirli bir güce sahip olan, imparatorluk tarafından önemsenen, yönetimde etkin rol oynayan bireylerdir. 1603 yılında başlayan Edo dönemi ile askeri değerler ve Konfüçyüs Felsefesi önem kazanır. Bu dönemde kadına uygun görülmeyen militarizm anlayışı kadının toplumdaki yerini kaybetmesine ve ataerkil bir toplumda itaatkâr bir eş, fedakâr bir anne rolünü üstlenmesine neden olur. Kadın bekârken babasına, evlendiğinde eşine, dul kaldığında da oğluna itaat etmekle yükümlüdür (Hunter 2002: 194-195). Kadınlara biçilen iyi eş ve bilge anne rolünün eğitim hayatlarında da etkili olduğu, kadın eğitiminin kişisel gelişim, Japonca ve görgü kurallarına odaklandığı görülmektedir (Inoue 2019: 25).

Edo Dönemi eğitim kurumu olan Terakoyalarda eğitim alan ve erkek öğrencilerin dörtte biri oranında olduğu tahmin edilen kız öğrencilere bu kurumlarda erkek öğrencilerden farklı olarak dikiş dikme, çay töreni ile çiçek düzenleme eğitimleri verilir. Samuray sınıfı erkeklerin aksine Terakoya sonrasında herhangi bir eğitim kurumunda eğitimlerini devam ettirme hakkına sahip olmayan kadınlar hizmet ettikleri konaklarda başta görgü kuralları olmak üzere çeşitli alanlarda kendini eğitime fırsatı bulur (Saito 2014: 138-139).

Meiji dönemi öncesinde eğitim anlayışı kadın ve erkekler için de farklı kavramlar olarak kendini göstermektedir. Erkekler için eğitim toplum içerisinde sosyal statülerini belirleyici bir rol olarak görülmektedir. Kadınlar için ise durum biraz farklıdır. Bu dönemlerde kadınlar

Japon Tarihsel Sürecinde Kadın Eğitimi

eğitimli bir eş ile evlilik yapabilmek adına eğitim almak istemektedirler. Yani erkekler iyi bir eğitim alarak kendilerine toplumda saygın bir yer ve iyi bir iş bulabilmeyi amaçlarken kadınlar da bu eğitimli erkekler ile izdivaç yapabilmek için eğitim almak istemektedirler. Bu durumun belki de en büyük sebebi toplumun ve ailenin hiyerarşik düzeninin korunması ile sürekliliğinde kadına yüklenen sorumluluktur diyebiliriz (Yoshimoto 2005: 89).

2. Meiji Dönemi Kadın Eğitimi

Japonya'nın diğer ülkeler ile iletişimi kestiği, kapalılık dönemi olan, Edo Dönemi'nin bitmesi ile başlayan Meiji Dönemi'nde ülke kapıları dünyaya açılır, batı tarzı eğitim ve modernleşmenin temelleri atılır. Ülke üzerinde hissedilen ağır Amerika baskısı ile birçok alanda reformlar yapılır. Eğitim alanında yapılan yeni düzenlemelerden erkeklere kıyasla az da olsa kadınlar da faydalanır. 1871 yılında Meiji hükümeti tarafından yurt dışına eğitim amacıyla gönderilen öğrenciler arasında beş de kız öğrenci vardır(Hunter 2002: 197). 1872 yılında yayınlanan Temel Eğitim Kanunu ile cinsiyet ayrımı yapılmaksızın her bireyin eğitim alma hakkının bulunduğu ve bu hakkı engellemeye çalışanların görevlerini yapmamış sayılacağı açıkça ifade edilir (Kıral ve Kıral 2009: 54).

1880 sonrasında ülke genelinde kadınların eğitime teşvik edilmesiyle gerek kadınların eğitime devam oranında gerek de kadın öğretmen sayısında artış gözlemlenir. Meiji döneminde kadınların eğitim olanaklarının iyileştirilmesine yönelik yapılan çalışmalara karşın toplum içerisinde kadınların statüsünde bir değişiklik görülmez. Kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olmaması kadın hakları hareketlerinin başlamasına yol açar. Kishida Toshiko² ve Fukuda Hideko³ önderliğinde kadınların eğitim ve sosyal hakları için mücadele başlatılır (Hunter 2002: 198).

Meiji dönemi öncesinde sadece erkek öğrencilerin eğitim alma hakkına sahip oldukları okulların kapıları, kadınların eğitime dâhil edilmesi adına yapılan reformlarla kız öğrencilere de açılır. Bu okullarda eğitim alan kız öğrenci oranının artması ve kızların da erkekler ile eşit eğitim alması devlet tarafından teşvik edilmesine karşın kızların eğitim almalarının faydasız ve masraflı olacağı kanaatindeki ebeveynlerin bu duruma olumlu yaklaşması uzun zaman alır

² Çin ve Japon klasikleri üzerine önemli çalışmaları olan, İmparatoriçe Haruko'nun nedimesi, sarayda görev alan ilk kadın hatip, kadın hakları yazarı ve politik aktivist. 1882'de saraydaki görevini bırakır, Jiyuto'nun (Liberal Parti) ülke genelinde düzenlediği konferanslara katılarak Japon kadınlarının haklarını savunmak adına konuşmalar yapar. İngiliz filozof ve sosyolog Herbert Spencer ile İngiliz Feminist Dame Millicent Garrett Fawcett'in fikirlerinden etkilenir. 1883'teki Hakoiri Musume (Daughters in Boxes) adlı konuşmasının ardından Kamu Toplantısı Yasasını ihlal ettiği ve yetkililere saygısızlık yaptığı gerekçesiyle hapse atılır (Anderson, 2006: 36-59, Sievers, 1983: 34-36, Melo-Nascimento, 2020: 156-158).

³ Kishida Toshiko'dan etkilenerek Japon kadınlarının eğitim ve sosyal hakları adına mücadele eder. 1901'de kurduğu Heiminsha Derneği, 1903'te yayınlamaya başladığı Heimin Shinbun adlı gazetesi ve 1907'de yayına başlayan SekaiFujin (Dünyanın Kadınları) dergisiyle kadın haklarını savunur ama devlet tarafından dernek ve yayın kuruluşları kapatılır (Molony, 2018: 2, Hane, 1988: 16-33).

(Oskina 2014: 1). Ebeveynler oldukça masraflı olan eğitim için ayırdıkları bütçelerini kız çocuklarından ziyade erkek çocukları için harcamanın daha faydalı olacağını düşünmektedir (Mackie, 2003: 21-29).

1903 yılında Japon kadın eğitimciler tarafından Nomoto'da "Toyo Kadınlar Derneği" kurulur. Ana merkezi Japonya'da olan derneğin amacı Japonya, Çin, Kore, Hindistan gibi doğu ülkelerini kapsayan geniş bir alanda yaşayan kadınların haklarını savunmak ve batılı hemcinsleri ile iletişim kurmalarını sağlamaktır. Kadınların eğitim alması gereğini savunan dernek bu amaçla kadın eğitimcilerin yetiştirilmesine ağırlık verir. Derneğin faaliyetleri Japonya'da yaşayan Çinliler ve Çin'deki kadınlar için ayrı bir önem arz etmektedir. Japonya'dan, erkek egemen bir yapıya sahip olan, Çin'e kadın eğitimciler gönderilerek kadınların eğitilmesi desteklenir (Chizuru 2009: 71-84).

Kız öğrencilerin cinsiyet ayrımı yapılmaksızın erkek öğrenciler ile aynı okullarda karma eğitim alabilme imkânına tam olarak sahip olmaları ancak 19. yüzyılda gerçekleşir. Eğitimin temellerinin ailede atıldığını ve ilk eğitmen görevini üstlenen kadınların da eğitimli bireyler olması gerektiğini savunan Meiji dönemi eğitim bakanlığı kadınların eğitilmesi için çaba harcar. Karma eğitimde aynı okullara giden öğrenciler bu sefer dersler konusunda ayrıma maruz kalır. Fen, matematik ve İngilizce gibi dersleri erkek öğrenciler alırken kız öğrencilerin iyi bir ev hanımı olarak yetiştirilmesi amacıyla dikiş, nakış, yemek gibi dersleri almaları sağlanır. Ortaokul ve lisede erkekler ile eşit eğitim alma hakkını kazanan kız öğrenciler mezun olduklarında bu okullarda öğretmenlik yapma hakkını da elde ederler. Ama kız öğrencilerin eğitim alanında önlerine çıkan engeller bitmez. Erkek öğrencilerin rahatlıkla okuyabildikleri üniversitelerde kız öğrencilerin öğrenim görmesi kesin olarak yasaktır. Kız öğrenciler sadece bazı üniversitelerde misafir öğrenci olabilirler (Yasuo 2004: 33-35).

3. Meiji Dönemi Sonrası Kadın Eğitimi

Meiji döneminde eğitim alanında yapılan reformlar ve çıkarılan kanunlar cinsiyet eşitliği açısından çok verimli olmaz. Bu durumun düzeltilmesi adına bazı kadınlar toplum içerisinde erkekler ile eşit haklara sahip olmak adına girişimlerde bulunur. Hiratsuka Raiço (1886-1971) az sayıda eğitimli kadın ile birlikte kurduğu "Mavi Çorap Derneği (Seitoshu)" aracılığıyla kadınların özgürlük, eğitim gibi haklarını savunan bir gazete yayınlamaya başlar. Kadın hakları ile ilgili yazılara yer veren gazetenin yayını 1916 yılında durdurulur. Haklarını savunmakta kararlı olan kadınlar tarafından 1919'da "Yeni Kadınların Birliği (Shinfucin Kyokai)" kurulur ama bu birlik de kadınlar için verdiği mücadelede istediğine ulaşamaz (Hunter, 2002: 9-10).

Zamanla kadınlar ile ilgili yayımlar ve kadın yazarların sayısında artış görülür. Kadınlar ezilen, söz hakkı bulunmayan hizmetçi figüründen sıyrılarak haklarını korumak istemektedir. Sadece yazarlık değil sanatta da kadınların varlığı kendini gösterir ve önceleri kadınlar için yasak olan tiyatro alanında kadınlar üstün başarılar sergilerler. Kız öğrencilerin okuma

Japon Tarihsel Sürecinde Kadın Eğitimi

isteklerine ailelerin de destek olmalarıyla 1920 yılında Yüksek Kız Okulları (ortaokul) erkek ortaokulları ile eşitlenir. Kız öğrenciler bu okullarda eğitim alma ve sonrasında da eğitimlerine devam etmeleri hususunda devlet tarafından desteklenir. Ama kız öğrencilere üniversitede eğitim hakkının verilmesi ancak 1939 yılında gerçekleşir (Yasuo 2004: 42).

31 Mart 1945 tarihinde yürürlüğe giren Eğitim Temel Kanunu ile ülke çapında ırk, inanç, cinsiyet, sosyal statü ve aile kökenine bakılmaksızın tüm vatandaşlara yetenekleri doğrultusunda eşit eğitim verileceği, erkek ve kadınların karşılıklı saygı çerçevesinde ortak eğitim alacağı kararlaştırılır (MEXT). 2. Dünya Savaşı'nda Japonya'nın yenilgisinin ardından Müttefik Genel Karargâhı'nın talebiyle 1946 yılında Japon eğitim sisteminin incelenmesi için bir araştırma ekibi görevlendirilir (Saito 2014: 145). 1947'de cinsiyet eşitliğinin öngörüldüğü yeni bir eğitim sistemi düzenlenir. Devlet tarafından ilk ve ortaokullarda karma eğitime geçilirken daha üst eğitim kurumlarında karar okullara bırakılır (Yukawa 2018: 59). Aynı yıl bakanlık tarafından, eşitlik ilkelerine dayalı eğitimin yaygınlaştırılması ve halkın kültür seviyesinin artırılması amacıyla zorunlu eğitimin üç yıl uzatılması kararı alınır. Alınan karar doğrultusunda zorunlu eğitimin 1949 yılına kadar ülke geneline yayılması planlanır. Zorunlu eğitim kapsamına alınan ortaokullarda Japonca, toplum bilim, matematik, fizik gibi derslere ağırlık verilirken yabancı dil, meslek ve araştırma teknikleri gibi seçmeli dersler de müfredatta yerini alır (JACAR: A 17111093500 1949:1-3).

1949 yılı eğitim kurulunun 71. toplantısında alınan kararla eğitim ile din ilişkisi gözden geçirilerek yeni Japon Anayasası'na uygun olarak revize edilir. Okul, toplum ve aile tarafından verilen dini eğitimin okul düzeyinde nasıl ele alınması gerektiği üzerinde durulur. Eğitim kurumlarında dini anlayışlara karşı tarafsız ve saygılı bir eğitimin verilmesi, toplum bilim dersinde öğrencilere toplum hayatında dinin rolünün, tarih derslerinde ise dinin halk ve kültür üzerindeki etkisinin anlatılmasının yeterli olacağına karar verilir (JACAR: A 17111316300 1949:1-2) . Savaş öncesi kadınların 12, erkeklerin ise 19 yaşına kadar eğitim almalarına olanak sağlayan Japon eğitim sisteminde ortaya çıkan cinsiyet eşitsizliğinin önüne geçmek için yeni düzenlemeler yapılması planlanır. Kadınların da erkeklerle eşit eğitim hakkından faydalanabilmeleri ve meslek edinebilmeleri adına 1950-51 yılları itibariyle kademeli olarak değiştirilecek olan yeni eğitim sisteminde Amerika ile birçok ülkede uygulanan 6-3-3-4 eğitim modeli benimsenir. Ülke genelindeki okullarda karma eğitim verilmesi, ortak müfredatın uygulanması ve tam gün eğitim verilmesi kararlaştırılır (JACAR: A 17111078900 1949: 1-5). 1954 yılı verilerine göre ülke genelinde eğitim veren üniversitelerin %81'i karma eğitim verirken, kadın üniversiteleri %15, erkek üniversiteleri ise %4 oranına sahiptir (Yukawa 2018: 59).

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları döneminde Japonya'nın bozulan ekonomisini düzeltme adına yeni adımlar atılır ve kadınlar da çalışma hayatında aktif bir rol üstlenmeye başlar. Ailede çocukların okul öncesi eğitiminden sorumlu tutulan kadınların eğitim seviyeleri

de yavaş yavaş yükselmeye başlar. Çalışan kadınların büyük bir kısmı hizmet sektöründe görev alsa da ilköğretim kurumlarında görev alan kadın öğretmenlerin sayısı da gün geçtikçe artmaya başlar (Hunter 2002: 206-207). Savaş öncesi kadınlar arasında pek de popüler olmayan öğretmenlik mesleği savaş sonrası kadınların kariyer ilerlemesinde öncü konuma gelir. Bu nedenle eğitim alanında diğer alanlara nazaran cinsiyet eşitliğinin daha makul olduğu düşünülse de okul türleri ve pozisyonları incelendiğinde bunun pek de doğru olmadığı görülmektedir (Kimura 2020: 60-61).

1970’li yıllara gelindiğinde artan çekirdek aile anlayışı paralelinde çalışan babaların evden uzun süre ayrı kalması sonucunda çocukların eğitiminde annelere düşen sorumluluk da artar. Çocukların eğitimlerine yardımcı olma konusunda yetersiz kaldığı görülen annelerin bilge anne rolünü üstlenebilmeleri adına eğitim almaları gereği ortaya çıkar (Kanda ve diğerleri 1985: 98-100). 1975 sonrasında kadınların eğitime katılma oranlarında artış görülür. Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin anlaşmayı 1985 yılında kabul eden Japonya 2000 yılına kadar gerçekleştirilmesi düşünülen bir iç eylem planı hazırlar. Eğitimin her alanında cinsiyetten bağımsız eğitim kararlaştırılır (Nishioka 1998: 139-155). 1986 yılına gelindiğinde ülke genelinde cinsiyet ayrımı yasaklanır. “Eşit İstihdam Fırsatı Yasası”⁴ çıkartılır. Bu yasa lisansüstü eğitime devam eden kadın oranında belli bir artışa sebep olur ancak erkek öğrenci oranının üstünlüğü devam eder (Ikemoto 2018: 116-117). Japonya’da Eşit İstihdam Yasası’na rağmen kadınların çalışma hayatına katılmalarından daha ziyade ev hanımı olarak çalışan eşlerine destek olmalarının daha iyi olduğunu düşünen şirketlerin sayısı da oldukça fazladır (Stephens 1991: 87-88).

OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) ülkelerinde yüksek lisans eğitimine devam eden kadınların oranı %54’tür. Yüksek lisans eğitiminde en yüksek orana sahip ülke %60 ile İsveç, en düşük orana sahip ülke ise %45 ile Japonya’dır. Doktora eğitiminde de durum pek farklı değildir. Doktora eğitimi OECD ortalaması ile dünya genelinde %48 iken Japonya %31 ile yine bu oranın gerisinde kalmaktadır. Buna karşılık mesleki eğitim veren ön lisans programlarında eğitim alan kadın oranında Japonya %61 ile OECD’nin %52 olan ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Japonya’da yükseköğrenimini tamamlayan 25-64 yaş arası kadınların istihdam oranı yine %81 olan OECD ortalamasının altında %67’de kalmaktadır. Bunun sebepleri yüksek seyreden eğitim ücretlerini karşılamakta zorlanma, uzun çalışma saatlerine uyma zorunluluğunun kadınların ev ve çocukları ile ilgilenmelerinin

⁴ Kadın ve erkekler için işe alım, yerleştirme ve terfi gibi istihdam yönetiminin her safhasında cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmalarının, çalışan kadınların hamilelik ya da doğum gibi nedenlerle dezavantajlı duruma düşmelerinin, iş yerinde taciz edilmelerinin önüne geçilmesi amacı ile yayınlanan yasadır (Kōsei Rōdōshō Todōfukuken Rōdō-Kyoku Koyō Kankyō Kintō-bu 2020: 2).

Japon Tarihsel Sürecinde Kadın Eğitimi

önüne geçmesi, Japon toplum yapısında kadına biçilen yer olarak sıralanabilir (Ikemoto 2018: 116-117).

Japon hükümeti, Başbakan Ryutaro Hashimoto'nun göreve geldiği 1997'den bu yana cinsiyet eşitliğine sahip bir toplum kavramını araştırmaktadır (Torii 2004: 18-22). 1997 yılında 150 sinin kadın olduğu 257 üniversite ve kolej öğrencisine yapılan ankette eğitimde cinsiyet ayrımcılığı sorusuna cevap aranır. Ankete katılan öğrencilerin büyük bir kısmı erkek egemen bir eğitim sisteminden rahatsız olmadığını belirtirken çoğunluğu kadın olan %25 civarındaki katılımcı rahatsızlığını dile getirir. Yine “öğretmenler tarafından cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldınız mı?” sorusuna evet cevabını verenlerin de çoğunluğu kadındır (Nishioka 1998: 139-155).

1990'lı yılların sonlarında Japon Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı tarafından ilkokullardan başlayarak kariyer eğitimi dersi müfredata eklenir. Çocukların iş ahlakı ve mesleki bakış açısı geliştirmelerine yönelik hazırlanan bu eğitimde gelişen ekonomiye bağlı olarak artan kaliteli ve eğitilmiş çalışan ihtiyacını karşılama aynı zamanda eğitim almayan herhangi bir kuruma bağlı olmadan günlük ücretlerle serbest çalışanların sayısını da azaltma hedeflenmektedir. Eğitimde eşitlik esasının kabul gördüğü Japon eğitim sisteminde kız çocukları da bu eğitimden faydalanmakla birlikte çalışma hayatında kadınların tercih edilme oranları, doğum ya da çocuk bakımı gibi faktörler öne sürülerek, erkeklere nazaran daha düşüktür. 2000'li yıllarda OECD kapsamında 24 ülke üzerine yapılan araştırmalar kadınların çalışma hayatlarında aktif rol oynamaları ile doğum oranlarındaki artışın paralel seyrettiğini göstermektedir. Japonya da bu araştırmalar neticesinde 2003 yılında Cinsiyet Eşitliği Konferansı'nda kadınların mücadelesini destekleme kararı alarak, kadınlar üst düzey yönetici ya da siyasetçi olarak çalışma hayatında bulunma konusunda teşvik eder (Yamaguchi 2011: 138-142).

2000'li yıllarda kadın öğretmen sayısında büyük bir artış gözlenir. 2003 yılında yayınlanan Japonya Kadın Araştırmaları Derneği'nin akademik haberlerinde toplumsal cinsiyet özgürlüğüyle ilgili yanlış anlaşılmalara değinilir. 21. yüzyıla girerken, bazı kitle iletişim araçları ve geleneksel muhafazakâr grupların iş birliğiyle cinsiyet eşitliğine sahip toplum anlayışının, cinsiyetsiz, kadın çalışmaları ve feminizm kışkırtıcılığına kalan bir toplum yaratacağı savunulur. Aslında cinsiyetten bağımsız eğitimin amacı, cinsiyeti ortadan kaldırmak değil, cinsiyete dayalı olarak çocukların bireyselliğini, bağımsızlığını kısıtlayan sosyal ve kültürel kısıtlamaları gözden geçirmektir. "Erkekliği" ve "dişliliği" ortadan kaldırmak değildir. İrrasyonel cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmaktır ve irrasyonel cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmak için, geleneksel “kadınlık” ve “erkeklik” anlayışını gözden geçirecek bir bakış açısı olarak “toplumsal cinsiyet” vurgulanır. Cinsiyetsiz eğitim, tüm insanları etkisiz hale getirmez veya tek tip insanlar yetiştirmez, amaç, çeşitli bireyselliklerin anlamlı bir şekilde gösterilmesini mümkün kılmaktır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsiyet

ayrımı gözetmeksizin herkesin özgürce yaşayabildiği bir toplumu gerçekleştirmeyi amaçlar (Torii 2004: 18-22).

2005 yılında kadın öğretmen oranı erkek öğretmenlerin iki katına çıkar. Okul öncesi ve ilköğretim eğitimlerinde kadın öğretmenler fazla iken orta ve yüksek eğitimde erkek öğretmenler ağırlıktadır (Özmen 2011: 90-112). 2005 yılında Japon tarihinde ilk kez yüksekokullara devam eden kadın sayısı %50'yi aşarak %51,5 olur. Üniversitelere kayıt yaptıran erkek ve kadın sayılarına bakıldığında çok fazla bir fark olmamasına karşın erkeklerin büyük bir kısmının dört yıllık eğitim veren üniversiteleri, kadınların ise yüksekokullarda eğitim almayı tercih ettiği gözlemlenmektedir. Her ne kadar 1980 sonrasında kadınların üniversite ve kolejlere girme oranının arttığı hatta erkeklerle eşitlendiği söylene de 1995 yılına kadar kadınların eğitimde temel hedefleri kolejlerdir ve üniversite eğitimi alan kadın sayısı erkeklere oranla oldukça düşüktür. NHK Yayın Kültürü Araştırma Enstitüsü tarafından her beş yılda bir yapılan anket sonuçlarına bakıldığında erkeklerin %70'i üniversite eğitimi almak istediklerini belirtirken, kadınlarda 2003 yılında bu oran ancak %48'e ulaşır (Yoshimoto 2005: 80-82).

Her ülkenin ekonomi, sağlık ve eğitimdeki ilerleme düzeyine göre gelişmişlik derecesini gösteren Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından düzenlenen, İnsani Gelişim Endeksi (İGE) 2003 yılı raporuna göre Japonya daha öncesinde olduğu gibi dokuzuncu sırada yer alır. Ancak kadınların toplumdaki ilerleme derecesini ölçen GEM (Küresel Girişimcilik Monitörü) verilerine göre Japonya bir yılda 32. sıradan 44. sıraya geriler (Torii 2004: 27).

Karma üniversitelere nazaran kadın üniversitelerinde eğitim alan kadınların mezuniyet sonrası kendi işlerini kurma ya da yöneticilik yapma oranları daha yüksektir. Cinsiyete göre rol dağılımının olmadığı bir öğrenci hayatı yaşamak bunun en büyük sebebidir. Çünkü karma eğitim veren okullarda cinsiyete göre rol dağılımı günümüzde halen varlığını devam ettirmektedir. Kadın üniversiteleri 2007'den bu yana, çalışan kadınlar için kariyer eğitimi, bir sebeple işinden ayrılan kadınlara hazırlık kursları ve yeniden işe alımlarında yardımcı olma gibi olanaklar sunmaktadır. Çalışan kadınların bu kurslardan eğitim alma hakları vardır ve hafta içi akşamları ya da hafta sonu eğitime katılabilirler. Çalışırken eğitim almak kadınların öğrendiklerini hemen uygulamaya geçirebilmelerini, aynı zamanda iş hayatında yaşadıkları olumsuzlukları paylaşarak bu durumun üstesinden daha kolay gelebilmelerine olanak sağlamaktadır. Japonya'nın kadınların evlendikten sonra çalışmaması gerektiği inancının hâkim olduğu bazı bölgelerinde, eğitilmiş olsa bile evli kadınların iş bulamaması, bazı şirketlerin kadın çalışanlarının eğitim almalarını engellemesi cinsiyetsiz eğitim anlayışına ket vurmaktadır (Adobokashī Gurūpu 2022: 36-37).

Japonya, 2009 yılında Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komisyonu'na sunduğu raporda, Okul Eğitim Yasasına dayanarak erkek veya kız tüm

Japon Tarihsel Sürecinde Kadın Eğitimi

öğrencilerin lise eğitimi için uygun olduğunu belirtir. Ayrıca Japon hükümeti, 2008'de erkeklerin %97,6'sının ve kızların %98,1'inin liseye gittiğini belirterek olumlu bir rapor verir. Maalesef bu eğilim yükseköğrenim düzeyine kadar devam etmemektedir. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, Japonya'ya ilişkin 7. ve 8. periyodik raporlarının sonuç gözlemlerinde, yükseköğretime kayıttaki geniş cinsiyet uçurumundan ve işgücü piyasasında karşılaşılabilecek zorluklardan endişe duyduğunu ifade eder. Japon Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen soruşturma sonuçlarına göre ülke genelindeki üniversitelerde eğitim alan öğrencilerin %80'inden fazlası erkektir, hatta Tokyo ve Juntendo Üniversitelerinin de aralarında bulunduğu 9 üniversitede giriş sınavlarında başarısız olmaları için kız öğrencilere kasıtlı ayrımcılığın yapıldığı saptanır (Human Rights Clinic 2021: 20).

Bu durumun önüne geçilebilmesi için üniversite giriş sınavlarında yapılan cinsiyet ayrımcılığını yasaklanarak, eğitim için alınan öğrencilerde belirli bir kota düzenlemesi uygulaması gibi çeşitli önlemlerin alınması ile kadınların da erkekler ile eşit yükseköğrenim alabilmelerinin önü açılabilir. Böylece bu kurumlarından mezun olan yetenekli kadın sayısı artar ve Japon işgücü piyasasında da cinsiyet ayrımcılığı ortadan kalkar.

OECD ülkeleri⁵ ile karşılaştırıldığında, Japonya'daki kadınlar için yükseköğretimin mevcut durumuna bakıldığında;

- Kadınların kısa süreli yükseköğretim kurumlarına kayıt oranı OECD ortalamasının üzerinde olmasına rağmen lisans ve doktora düzeyinde eğitim alan kadın oranı OECD ülkeleri arasında oldukça düşüktür.
- Yükseköğretimi tamamlayan kadınların istihdam oranı düşüktür.
- Kadınlar yükseköğretimde sanat, beşerî bilimler ve iletişim teknolojileri gibi alanlarda eğitim almayı seçerken, mekanik, mühendislik, mimarlık, doğa bilimleri, matematik ve istatistik gibi alanları pek tercih etmemektedir.
- Yetişkin kadınların eğitime katılım oranı düşüktür ve cinsiyet farkı büyüktür (OECD Gender Equality 2023: 1-2).

Kadınların sanat, sosyal bilimler ve iletişim gibi alanlarda yükseköğrenim almak istemeleri iki farklı nedenle açıklanabilir. Bunlardan birincisi kadınların bu alana erkeklerden daha fazla ilgi duymalarıdır. İkincisi ise daha kısa süre okuyarak daha masrafsız bir şekilde eğitim almak istemeleridir. Japonya'da yükseköğrenim ücretlerinin yüksek olması toplumu

⁵ Kurucu üye statüsünde Türkiye, ABD, Fransa, Kanada, Avusturya, İngiltere, Belçika, Almanya, İtalya, Hollanda, İsveç, İspanya, Portekiz, Norveç, İzlanda, İsviçre, Danimarka, Yunanistan, İrlanda ve Lüksemburg'un bulunduğu Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü üyesi diğer ülkeler Avusturalya, Şili, Kosta Rika, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Finlandiya, İsrail, Japonya, Kore, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Meksika, Yeni Zelanda, Polonya, Kolombiya, Macaristan, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya ve Birleşik Krallıktır (OECD, t.y.).

iyi bir iş bularak ailesine bakmakla yükümlü olan erkeklerin eğitim almasının daha gerekli olduğu algısına itmektedir (Yoshimoto 2005: 83).

Günümüzün uluslararası rekabetinde Japonya'nın da kadınların bilim ve teknoloji yeteneklerini etkin bir şekilde kullanması gerekmektedir. Doktora seviyesinde eğitim alan ya da üniversitelerde eğitmen olarak görev yapan kadınların oranı Japonya'da dünyadaki diğer büyük ülkelere nazaran daha düşüktür. Kadın doktora öğrencilerinin oranı 1975 ile 2010 yılları arasında beş kat artarak ancak %28,4'e ulaşmıştır. Doktora eğitiminde, sağlık, sosyal ve beşeri bilimler alanlarında kadın oranları yüksekken mühendislik, ziraat ve fen bilimlerinde düşüktür. 2002 ve 2006 yılları arasında Japonya'da doktora kurslarını tamamlayanlar arasında kadınların tüm alanlarda erkeklerden daha iyi performans gösterdiği dikkate alındığında, doktora eğitimi alan ya da üniversite öğretim üyesi olan kadınların oranının halen %30'un altında olması yeni düzenlemelerin gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Japon kadın öğretmenleri ve kız öğrencileri desteklemenin yanı sıra, seçkin uluslararası kadın öğrencilerin üniversite öğretmeni olarak çalışmaları adına daha fazla kariyer yolu sağlamak gerekmektedir (Katō and Chayama 2012: 65-68). Bu amaç doğrultusunda 2012 yılından bu yana kadın öğretmen ve yönetici yetiştirme konusunda merkezi olarak standartlaşmaya yönelik reformlar yapılmaktadır (Kimura 2020: 60).

Japonya Spor Teşvik Komisyonunun 2016 yılı verilerine göre, okullarda sadece derslerde değil sportif faaliyetlere katılımda da cinsiyet eşitsizliği görülmektedir. Bu verilerde okul takımlarına ortaokul kız öğrencilerin katılım oranı %54,9, lise kız öğrencilerin katılımı ise %27,1 olarak belirlenmiştir. Buna göre her düzeyde, kız öğrencilerin katılım oranı erkek öğrencilere göre yaklaşık %20 daha düşüktür. 2016 tarihli "Çocuklar ve Gençler için Fiziksel Aktivite Raporu" spora katılımdaki cinsiyet farkının hükümet politikasının yetersizliğinden kaynaklandığını belirtir ve kızların spora katılımını artırmak için yeni stratejilere ihtiyaç duyulduğu gösterir (Human Rights Clinic 2021: 14-15).

İlk olarak 1909 yılında İngiltere'de kurulan ve hızla dünya geneline yayılan "Kız İzçiler Federasyonu", Japonya'daki tüm kızların ve kadınların cinsiyet önyargısı veya engelleri hissetmeden potansiyellerini tam olarak gösterebilecekleri bir toplum inşa edebilmeleri amacıyla 1920 itibarıyla Japonya'da da faaliyet göstermeye başlar. 100 yıldan fazla bir zamandır ülke genelinde kadınların karşılaştıkları zorluklar, toplumsal cinsiyet ve ayrımcılık gibi sorunlar ile ilgilenen "Kız İzçiler Japonya Federasyonu" tarafından 2019 yılında lise öğrenimi gören kız öğrenciler ile yapılan bir ankete göre, kız öğrencilerin dört yıllık üniversite eğitimi alma oranlarının erkek öğrencilere nazaran daha düşük olduğu, özellikle fen ve matematik eğitimi alınan yükseköğrenime katılımda bu oranların daha da düştüğü görülür. Bunun nedenleri olarak da toplum tarafından (ebeveynler, öğretmenler, büyükanne ve büyükbaba vb.) kadınlara yüklenen pozisyonun eğitim olarak çalışma hayatında aktif rol

Japon Tarihsel Sürecinde Kadın Eğitimi

almaktan ziyade ev işleri, çocuk bakımı ve yemek gibi konularda eğitilmiş bireyler olması gösterilmektedir (Kawai vd. 2019: 1-44).

2019 Okul Temel Araştırması sonuçlarına göre, bireysel ihtiyaçlara göre detaylı bakımın gerekli olduğu ilkokullarda ve özel destek okullarında kadın öğretmen sayısı %60 üzerinde iken ortaokul ve lise eğitiminde kadın öğretmen sayısı % 30'a kadar düşmektedir. Öğretmenlik oranlarına göre kadınların okullarda yöneticilik oranları daha da düşüktür. İlkokullarda yöneticilik yapan kadın öğretmenlerin oranı sadece %20 iken ortaokul ve liselerde bu oran %10'u geçmemektedir (Kimura 2020: 60-61).

Dünya Ekonomik Forumu tarafından 2019 yılında yayımlanan Cinsiyet Uçurumu Endeksi sonuçlarına göre Japonya'nın 153 ülke arasında 121. sırada yer alması cinsiyet eşitliği hususunda düşük bir seviyede olduğunu göstermektedir. Ekonomi, eğitim, sağlık ve siyaset gibi geniş bir alanı kapsayan bu araştırma sonuçları Japonya'nın cinsiyet eşitliğini teşvik etme hususunda diğer ülkelere nazaran daha yavaş ilerlediğinin göstergesidir. Japonya diğer ülkeler arasında cinsiyet eşitliği hususunda ilerleme kat etmek adına yeni bir adım atarak 2020 yılı Aralık ayında 5. Temel Planı onaylar (MEXT Jisshi Hōkoku-sho 2020: 8-9).

Dünya geneli eğitim sıralamasında üst sıralardaki yerini kaybeden, 2018 PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) sonuçlarına göre okuduğunu anlamada 8. sıradan 15. sıraya gerileyen Japonya eğitim alanında Finlandiya eğitimini örnek alarak yeni reformlara adım atar. Kanunlarla belirlenmesine rağmen kız ve erkek çocukların eğitim haklarında yeterince eşitlik sağlanamaması, sınav merkezli zorlayıcı bir eğitim uygulanması, eğitim ücretlerinin yüksek olması gibi sorunların üstesinden gelmek adına 2020 yılı sonrasında Osaka ve Tokyo'da bulunan bazı okullarda ödev ve sınav gibi öğrenciyi zorlayan ve okula gitme isteğinin önüne geçen uygulamalar kaldırılarak cesur bir adım atılır (Iwatake 2020: 1-23).

Sonuç

Japon toplum yapısında eğitim olgusu ailede başlar. Ailede ilk eğitmen çocukların bakımından sorumlu olan anneler yani kadınlardır. Türkler gibi genel anlamda erkek temeline dayalı bir kültüre sahip olan Japon toplumunda tarih boyunca kadınların konumlarında farklılıklar görülmektedir. Japon kadınları son yüzyılda aile içinde ve ekonomik hayatta geçmişe nazaran daha etkili bir rol üstlenmiş durumda olsalar da batı toplumları ile kıyaslandığında bu etkin rolün çok da büyük olmadığı anlaşılmaktadır. Japonya'da toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanan bir toplum olma yolunda kadın eğitiminin iyileştirilmesi adına birçok düzenleme yapılmış ve yapılmaktadır. Cinsiyet eşitliğinin eğitim alanında diğer alanlara nazaran daha makul bir seviyede olduğu düşünülebilir. Ama toplumu oluşturan bireylerin çocukluk dönemlerinde aldıkları eğitim ile karakterlerinin şekillendiğini ve öğretmenlerin öğrenciler üzerindeki rol model etkisi düşünüldüğünde eğitim alanında cinsiyet eşitliğinin belki de diğer alanlardan daha önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Japon tarihinin ilk dönemlerine bakıldığında, kadınların toplum içerisindeki konumlarına, belirli bir eğitim almamalarına rağmen, diğer Asya ülkelerine kıyasla oldukça önem verilir. 6-12 yüzyıllar arasında Japonya üzerinde hâkim olan Çin etkisiyle kadınlar eğitim almaya başlar. Yamato (Japonya'nın ilk adı) Japonya'sını konu edinen çok sayıda günlük, roman ve resim kadınlar tarafından oluşturulur. İmparatorluk dönemi Japonya'sında kadınlar toplum içerisinde sahip oldukları siyasi, yasal ve ekonomik gücü Kamakura Dönemi'nde (1185-1333) ortaya çıkan militarizm ile kaybetmeye başlar. Edo Dönemi'ne (1603-1867) geldiğinde Konfüçyüs anlayışının etkisiyle kadın ikinci sınıf bir birey olarak görülür. Meiji Dönemi itibariyle eğitim sisteminin düzenlenmesi, kişi hak ve hürriyetlerinin iyileştirilmesi, eşitlik ilkesinin uygulanabilmesi adına çok sayıda reforma tabi tutulan Japon eğitim sistemi günümüzde dünya ülkeleri arasında iyi bir konumda olmasına rağmen toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalarında henüz istenilen hedefe ulaşamaz. 1872 yılında yayınlanan Temel Eğitim Kanunu ile eğitimde cinsiyet eşitliği savunulur. Yapılan yeni düzenlemelere rağmen kadınların eğitime katılımı istenilen seviyeye ulaşmaz. 1907 yılında zorunlu eğitim kapsamına alınan kız öğrenciler toplum ve ebeveyn baskısı altında eğitim alır. Kız öğrencilerin erkek öğrenciler ile aynı okullarda okuma imkânına sahip olmaları ancak 19. yüzyılda gerçekleşir.

Japonya günümüzde halen mücadele halinde olduğu, toplumun her alanında cinsiyet eşitliği teşviki adına çok sayıda adım atar. Kadın ve erkek eğitim olanakları arasındaki uçurumu kapatmak adına 1985 yılında kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi amacıyla bir sözleşme yayınlanır. 1986 yılında fırsat eşitliği ve eşit istihdam yasası yürürlüğe girer. 1994 yılında önceleri sadece kız öğrenciler için olan ev ekonomisi dersinin sınırları genişletilerek kız-erkek tüm öğrencileri kapsayan zorunlu bir ders haline gelir. 2016 yılında kadınların iş yerlerine katılımını ve ilerlemesini teşvik kanunu, 2018 yılında ise siyasi alanda toplumsal cinsiyet eşitliği teşviki ile ilgili bir kanun çıkarılır. Alınan tüm bu önlemlere, yapılan yeniliklere rağmen Dünya Ekonomik Forumu verilerinde cinsiyet eşitliği konusunda başarısız olan Japonya 2020 yılında cinsiyet eşitliği için 5. Temel Planı onaylar. Yapılan tüm düzenlemeler ve alınan önlemlere rağmen kadınların yükseköğrenim almaları konusunda maruz kaldıkları kasıtlı ayrımcılık, hakları olmasına rağmen faydalanamadıkları kariyer eğitimi gibi sebepler nedeniyle Japonya'da cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilememektedir. Her ne kadar kanunlar tarafından kadınların erkekler ile eşit eğitim alması desteklense de erkek egemen bir toplum anlayışından kurtulamamanın neticesi olarak kadınlar hak ettikleri eğitimi alamamaktadır.

Japonların geçmişlerinden kopmadan modernleşme bağlamında çok başarılı girişimleri vardır. Ama kadınların eğitimi hususunda başarılı oldukları söylenemez. 17. yüzyıl itibariyle Japon toplumunda şekillenen, eğitilmesine gerek duyulmayan, iyi bir eş ve iyi bir anne olması beklenen itaatkâr kadın figürü algısının tarih boyunca kırılmadığını söyleyebiliriz.

Japon Tarihsel Sürecinde Kadın Eğitimi

Kadınların yükseköğretimde maruz kaldıkları ayrımcılık, faydalanamadıkları kariyer eğitimi, evlendikten ya da çocuk sahibi olduktan sonra iş bulma konusunda yaşadıkları zorluklar gibi sebepler nedeniyle Japonya'da cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilememektedir. Kanunlar tarafından kadınların erkekler ile eşit eğitim alması desteklense de erkek egemen bir toplum anlayışından kurtulamamanın neticesi olarak kadınlar hak ettikleri eğitimi alamamaktadır. Ülkenin sosyal ve ekonomik durumundaki hızlı değişimlere cevap verebilmesi adına insanların bireyselliklerini ve yeteneklerini tam olarak gösterebilecekleri, cinsiyet eşitliğine sahip bir toplumun gerçekleştirilebilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Adobokashī Gurūpu. 2022. "Nihon ni Okeru Josei no Rīdāshippu". Japan: *Kōeki Zaidanhōjin Puran Intānashonarū*. <https://www.plan-international.jp/>.
- Amano, İkuo. 1996. *Nihon no Kyōiku Shisutemu- Kouzo to Hendou*. Tokyo: Tokyo Daigaku Shuppankai.
- Anderson, Marnie. S. 2006. "Kishida Toshiko and the Rise of the Female Speaker in Meiji Japan", *Japan Women's Journal*, 30/31, 36-59.
- Burton, Margaret E. 1914. *The Education of Women in Japan*. New York: Fleming H. Revell Company.
- Chizuru, Kaoru. 2009. "Sōsō-ki Tōyō Fujin-kai ni Kansuru Kenkyū". Japan: *Kyōiku Kisomanabu Kenkyū*, 7. 71-84.
- Dierkes, Julian. 2011. *Postwar History Education in Japan and the Germanys, Guilty Lessons, A Study of the Weatherhead East Asian Institute*, Columbia: Columbia University, Taylor & Francis e-Library.
- Education in Japan, 1904. Prepared for The Louisiana Purchase Exposition at St. Louis, U.S.A.* Japan: Department of Education.
- Education in Japan, 1915. Prepared for The Panama-Pacific International Exposition.* Japan: Department of Education.
- "Gakkō Kyōiku to Shūkyō to no Kankei (Kyōiku Sasshin Iinkai)" JACAR (Ajia Rekishi Shiryō Sentā) Ref. A 17111316300, Ashida Naikaku Kakugi Shorui (Sono 8) Shōwa 23-Nen 6 Tsuki 25-Nichi ~ Shōwa 23-Nen 7 Tsuki 12-Nichi (Kokuritsu Kōbunsho-kan)
- "Gimu-sei 3kagetsu Enchō Jisshi Keikaku-an (Monbushō)" JACAR (Ajia Rekishi Shiryō Sentā) Ref. A 17111093500, Yoshida Naikaku Kakugi Shorui (Sono 7) Shōwa 22-Nen 2 Tsuki 26-Nichi ~ 3 Tsuki 11-Nichi (Kokuritsu Kōbunsho-kan)
- Hane, M. 1988. *Reflections on the Way to the Gallows: Rebel Women in Prewar Japan*, California: University of California Press with Pantheon Books.
- Hunter, Janet E. 2002. *Modern Japonya'nın Doğuşu 1853'ten Günümüze*. Çev. Müfit Günay. Ankara: İmge Yayınları.

- Ikemoto, Mika. 2018. "Josei no Katsuyaku Suishin ni Muketa Kōtō Kyōiku no Kadai". Japan: *J R I Rebyū* 5(56). 112-141.
- Inoue, Yoshito. 2019. "Meiji Taishō-ki ni Okeru (Ryōsaikenbo) Shugi to Kōtō Jogakkō Seito no Jissen Ishiki". Japan: *Kanazawa Seiryōdaigaku Ningen Kagaku Kenkyū*, 12/2. 25-34.
- Iwatake, Mikako. 2020. "Finrando no Kyōiku, Nihon no Kyōiku", Nagoya: *Nanzandaigaku Yōroppa Kenkyū Sentā-hō* 26. 1-23.
- Kaisei Zengo no Kyōiku Kihon-hō no Hikaku https://www.mext.go.jp/b_menu/kihon/about/06121913/002.pdf
- Kanda, M., Kameda, A., Asami, N., Amano, M., Nishimura, Y., Yamamura, N., Kimura, K., Naguchi, M., "(Josei to Kyōiku) Kenkyū no Dōkō". Japan: *Kyōiku Shakai-Gaku Kenkyū* 40. 87-107.
- Katō, Maki and Shūichi, Chayama. 2012. "Nihon no Daigaku Kyōin no Josei Hiritsu ni Kansuru Bunseki". Japan: *Monbu Kagakushō Kagaku Gijutsu Seisaku Kenkyūjo. Kikaku-ka Hoshigoe Asuka*. 209 Mext.
- Kawai, Chihiro, Kataoka Mari, Shinomiya Saori. 2019. "Joshi Kōkōsei ga Kanjiru Jendābaisu (Jendā) ni Kansuru Joshi Kōkōsei Chōsa Hōkoku-sho 2019". Tokyo: *Kōeki Shadanhōjin Gārusukauto Nihon Renmei, Sutoppu the Violence Inkai Chōsa Tantō Chimu*. 1-44.
- Kıral, Bilgen, Erkan Kıral, 2009. "Japonya İlköğretim Sistemi ve Türkiye İlköğretim Sisteminin Karşılaştırılması". *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 12. 53-65.
- Kimura, Ikue. 2020. "Josei Kyōin no Kyaria Keisei o Meguru Shosō to Kyōin Ikusei Seisaku no Kyō-teki Mondai". Japan: *Nihon Rōdō Kenkyū Zasshi* 722(09). 60-67.
- Kōsei Rōdōshō Todōfuken Rōdō-Kyoku Koyō Kankyō Kintō-bu (Muro). 2020. "Danjokoyōkikaikintōhō no Aramashi". 21.
- "Kyōiku Sashin Inkai no Ketsugi Shita Gakusei Kaikakuan". JACAR (Ajia Rekishi Shiryō Sentā): Ref. A 17111078900 (1-5). Yoshida Naikaku Kakugi Shorui (Sono 6) Shōwa 22-Nen 1 Tsuki 21 Nichi - 2 Tsuki 25 Nichi (Naikaku Kanbō).
- Kyōiku Shinkō Kihon Keikaku Kakugi Keijō. 2020. https://www.mext.go.jp/content/20230615-mxt_soseisk02-100000597_01.pdf
- Mackie, Vera. 2003. *Feminism in Modern Japan: Citizenship, Embodiment and Sexuality*, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Melo-Nascimento, Marina T. 2020. "Women's Liberation in Meiji Japan: Ruptures in Cultural Conceptions of Female Education, Social Roles, and Political Rights". *Intercultural Relations, Relacje Międzykulturowe*, 2/8, 151-175.
- Mext Jisshi Hōkoku-sho. 2020. "Jisedai no Raifupuran'ningu Kyōiku Suishin Jigyō (Danjo Kyōdō Sankaku no Suishin ni Muketa Kyōin Kenshū Moderu Puroguramu no Kaihatsu)", *Gakkō ni Okeru Danjo Kyōdō Sankaku no Suishin no Tame no Kyōin Kenshū Puroguramu*. https://www.mext.go.jp/a_menu/ikusei/kyoudou/detail/1416258_00002.htm.

Japon Tarihsel Sürecinde Kadın Eğitimi

- Molony, B. 2018. "Feminism in Japan". *Oxford Research Encyclopedia of Asian History*, Oxford University Press, 1-26.
- Nishioka, Masako. 1998. "Josei no Jinken to Kyōiku-Hidounkarikyuramu no Jittai to Sono Eikyō -". Kyoto: *Bukkyo Daigaku Sōgōkenkyūsho Kiyō* 5. 139-155.
- OECD Gender Equality. 2023. *Joining Forces for Gender Equality*. <https://www.oecd.org/japan/Gender2023-JPN-JP.pdf>
- OECD Our Global Reach. (t.y.). <https://www.oecd.org/about/>
- Oskina, Anna. 2014. "Kōtō Jogakkō no Nichijō Seikatsu: Jogakusei no Tanoshimi ya Nayami". Japan: *Aruzasu Nichiō Chiteki Kōryū Jigyō Nihon Kenkyū Seminā `Taishō/Senzen`Hōkoku-sho 1*, 1-11.
- Özmen, Fatma ve Cemal Aküzüm. 2011. "II. Dünya Savaşı Sonrasında, Kadın Öğretmenlerin Yetiştirilmesi ve Statü Gelişimi Açısından Türk ve Japon Ülkelerinde İzlenen Politikalar ve Cinsiyet Ayrımcılığı Bağlamında Bu Politikalara Yön Veren Etmenler". ss. 90-112 içinde *Toplumsal Gelişimde Türk ve Japon Kadınının Eğitimi*, Ankara: Pozitif Matbaası.
- Saito, Yasuo. 2014. "Kyōiku ni Okeru Danjo-kan Kakusa no Kaishō - Nihon no Keiken". Japan: *Kokuritsu Kyōiku Seisaku Kenkyūsho Kiyō* 143. 137-149.
- Sievers, S. 1983. *Flowers in Salt: The Beginnings of Feminist Consciousness in Modern Japan*, Stanford: Stanford University Press.
- Stephens, Michael D. 1991. *Japan and Education*. Hong Kong: Macmillan Academic and Professional Ltd.
- Takato, Shiraishi. 2008. "Meiji 20-nendai Kohan ni Okeru Dai Nihon Kyōiku-kai Kenkyū Kumiai no Seiritsu", Japan: *Japanese Journal of Educational Research* 75/3 263-275.
- Torii, Chiyoka. 2004. "Nihon ni Okeru Jendā Kenkyū no Jūyō-sei". Japan: *Teikyō Daigaku Tankidaigaku Kiyō* 24. 17-51.
- Walter Lietner International Human Rights Clinic. 2021. "Nihon no Kyōiku Kikan ni Okeru Danjo Byōdō no Suishin". New York: Human Rights Now and the Leitner Center for Law, Fordham University School of Law. <http://hrn.or.jp/>
- Yamaguchi, Rieko. 2011. "Kyaria Kyōiku ni Kansuru Shiron (Josei Kyaria) to no Kanren Kara". Japan: *Jōsai daigaku Keiei Kiyō*, 7. 137-148.
- Yanagisawa, Kaname. 2015. "Historical Background of the Japanese School". ss. 41-50 içinde *Schools for the Future: Design Proposals from Architectural Psychology*. Holland: Springer.
- Yasuo, Aki. 2004. "Japonya'da Modernleşme ve Kadın: Raiteu Hiratsuka Örneği". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yoshitomo, Watanabe. 2005. "Gakureki Kara Mita Josei no Kōtōkyōiku", Japan: Aoyama Gakuin Joshitanki Daigaku Sōgō Bunka Kenkyūjo Nenpō 13. 79-98.

Yukawa, Tsugiyoshi. 2018. "Sengo Kyōiku Kaikaku-ki ni Okeru Joshi Daigaku no Kyōiku Mokuteki". *Nihonkyōikushi Ronshū* 5. 59-70.

